

од животот, таа не ги следи секојдневните општествени проблеми, не е современа, и далеку сме од тоа да сме сториле сè што е потребно, како би сме формирале правилен миросглед кај учениците, ” За поврзување на современоста со животот, според неа најдобри се историските дискусии во вон-часовната работа.

И најпосле, *В. М. Василева*, наставница на Школата № 132 од Ленинград,

говори за тоа „*Како треба да се оствари естетскиот воспитување паралелно со моралнош*”.

Сметам дека оваа книга е мошне корисна, бидејќи се базира на резултатите и искуствата на советските историчари — наставници во поглед на моралното воспитување, кои можат да послужат како поттик и на нашиот наставен кадар по историја.

И. П. П

О. В. Волобуев, Г. А. Гекирински, Художествено историческая хрестоматия средние века, Издательство Просвещение — Москва 1965, 238.

Уметничката историска хрестоматиа на О. В. Волобуев и Г. А. Гекирински претставува многу сериозен труд од методска и методолошка страна. Книгата опфаќа материјал од околу 238 страни. Уште во предговорот авторите укажуваат на значењето на искористувањето на уметничката литература при предавањето на историјата. Во односната уметничка историска читанка се внесени и четива со таква содржина што можат да му послужат и на наставникот при изучувањето на историјата на средните векови. Но, се разбира, овие материјали, односно текстови, првенствено треба да им послужат на учениците при учењето на соодветната епоха. Затоа, тие текстови се одбрани и според возраста на учениците.

Откако го подвлекуваат огромното значење на изучувањето на историјата во училиштето, авторите укажуваат на огромното значење на воспитната страна на историјата како наука при оформувањето на ликот на ученикот. Тие се сосема во право кога велат дека „историјата треба да претставува жива слика на минатото, а не шематско редување на фактите”. Појдувајќи од таа гледна точка, оти секој наставник не е во состојба уметнички да го објасни односниот настан, за таа цел ќе му послужи уметничката литература. Но користењето на уметничката литература, според авторите, не е само „методско и методолошко прашање”. Сосема е на место кога понатака историјата ја поврзуваат со литературата. Последната може многу пластично и илустративно да го прикажува животот на дадената епоха на една земја. На пример, романите на Валтер Скот или делото на

Балзак — неговата „Човечка комедија” и сл. И во работите на Ленин може да се сретнат примери на користење на уметничката литература, особено во неговото дело „Развитокот на капитализмот во Русија”.

Значењето на уметничката литература е во тоа што таа не воведува во животот на поранешните поколенија и настојува да го запознае поблиску. Авторите, понатаму, ги даваат во своето образложение насоките како треба да се користат таа литература.

Според нив треба да се спазуваат три нешта: историскиот, педагошкиот и естетскиот критериум. Не е лошо секој наставник по историја да си состави картотека на фрагменти од уметнички текстови и од тој текст да се земе она што е вредно, содржајно и што ќе биде лесно усвоено од учениците. Тоа може да се снимат и на магнетофонска лента.

Изборот на тие фрагменти не е лесна работа и токму затоа една историска читанка како што е оваа ќе му помогне на секој наставник по историја. Натаму се укажува и на патиштата за користењето на уметничката литература, водејќи сметка при тоа за подборот на текстот, за обработката на односниот урок. Преку таа уметничка литература учениците поблиску ќе ги запознаат и имињата како што се Жана Д’Арк, Ват Тејлор, Јан Зишка, Јан Хус и др.

Некој уметнички историски материјал може да послужи за објаснување на односната епоха. На пример, од книгата на А. Ладински „Како паднал Херсонес”, или стихотворбата на Максимилијан Рилски „Споменикот на Никола Коперник во Краков” раскажува за

научните достигнувања на големите мислители од XVI век, а може да не потсети на борбата на науката со црквата.

Делумно уметничката историска литература може да најде своја примена и при повторувањето на материјалот. Но таа треба да се „подбере така да тие делови од уметничката литература помогнат за продлабочувањето, утврдувањето и раширувањето на знаењата на учениците”.

Многу е важно и тоа како и кога наставникот ќе ја употреби односно користи таа уметничка литература. На пример, ако е таа сатира, тогаш треба да се употреби кога станува збор за реакционерните и конзервативните елементи или личности.

И најодзади, велат авторите, важно е наставникот да ги научи учениците како да се користат историските податоци што се црпат од уметничката литература. Пожелно е да ги прочитаат оние историски раскази и романи врз основа на кои ќе можат да добијат вистинска слика за односната тема. И овде контролата на наставникот не се исклучува. Најпосле, уметничката литература треба да се применува постојано а не делумно, во наставниот процес.

Уметничката историска читанка авторите ја поделиле на три дела.

Во првиот дел се поместени оние текстови од уметничката литература кои зборуваат за појавата на феудалниот поредок во Западна и Централна Европа, за тоа што тој претставува, како и за борбите на двете антагонистички класи — кметови и феудалци.

Овој дел е поделен на два пододдела. Во првиот се дадени 16 текста — кои главно се однесуваат на животот на закрепостените селани. Во тие текстови наставникот по историја ќе најде богат материјал и за рикарското вооружување, за турнирите, за пирувањето на феудалците, посветувањето на рикарите, за изборот на кнезовите кај Словените и друго.

Во вториот пододдел се наведени разни текстови кои можат да се користат при обработување на материјалот за развојот на феудалниот поредок во Византија.

Третата група текстови од првиот дел се однесуваат за Арапите. Тие можат да послужат за осветлување на многу моменти од животот на Арапите и тоа посебно на нивната култура во Шпанија.

Текстовите од вториот дел се систематизирани во 8 групи и се однесуваат на натамошниот развој на феудалниот поредок, како на пример, за постанокот и развојот на градовите, за животот, за внатрешните спротивности и друго.

Низ текстовите, пак, од 5-тата група во истиот дел се согледува улогата на христијанската црква, нејзината политика во животот на западноевропските народи, за крстоносните походи и поважните настани поврзани со нив.

Во 7-мата група од II дел текстовите ја илустрираат историјата на Чешка и хуситското движење. Понатаму, многу текстови од овој дел ја осветлуваат Османската империја и борбата на многуте народи против турските завојувачи, културата на Западна Европа од XII—XV век, посебно за Индија во средниот век и друго.

Во третиот дел на оваа збирка се поместени текстови кои се однесуваат за почетокот на распаѓањето на феудалниот поредок и зародувањето на капиталистичките општествени односи. Посебно се важни текстовите за развојот на техниката во Западна Европа од XV—XVI век; за географските откритија, за првите колонизатори и сл. Во истиот дел повеќе текстови се однесуваат на капиталистичкиот развој на Англија, а посебно за состојбата и судбината на селаните и други поважни моменти.

Посебна корист за наставникот — историчар во оваа читанка претставуваат одломките од историската белетристика кои се однесуваат на реформацијата, Селската војна во Германија, како и за Нидерландската буржоаска револуција.

И најодзади еден од квалитетите на оваа читанка е што на крајот има прилози за културата на Европа од XV и првата половина на XVII век низ кои се осветлува епохата на тогашната култура со ликовите на Гордано Бруно и Галилео Галилеј.

Од изложено то може да се заклучи дека уметничката историска читанка на спомнатите советски писатели, претставува еден драгоцен прирачник и помагало за секој ученик и наставник по историја за подобро и поуспешно обработување односно совладување на наставниот материјал за средниот век, пред сè во училиштата од втора степен.

Нејзината вредност се состои и во тоа што авторите ги посочуваат изворите и делата од каде се земените текстовите. Тоа може да биде од посебна корист за запознавањето на историската белетристика за односниот период од историјата. Појавата на оваа книшка на македонски јазик би била од општа корист, бидејќи ние немаме нешто

слично за историјата на средниот век во нашите училишта, особено за општата историја. Овој наш предлог го поткрепуваме и со фактот што наброените и одбрани историски одломки скоро се совпаѓаат со наставниот материјал што се изучува во нашите училишта.

Д. А

„Стремеж“ списание за литература, уметност и култура, 1965, 1966 и I-та половина на 1967 год.

Повеќе од десет години во Прилеп излегува списанието „Стремеж“ кое третира прашања од литературата, уметноста и културата не само во градот, туку постојано изнесува прашања од овие области и вон од него. Тоа не е чисто регионално списание. Кругот на соработниците е така голем што ги надминува дури и рамките на нашата Република. Прелистувајќи ги страниците на ова реномирано списание од внатрешноста, во времето на 1965, 1966 и I-та половина на 1967 год., забележуваме — покрај постојаните содржини кои што изнесуваат раскази, есеи, осврти, прикази, театарски прегледи, песни, рецензии и др. — и рубрика: *револуционерно мина то*. Ова рубрика списанието долго време ја има на своите страници. Во 1965 год. во ова рубрика е објавен и овој наслов: „Литературата, Паганини и Револуцијата“ од Љубен Ѓорѓиоски, современик на предреволуционерниот и периодот на Народната револуција од Прилеп. Во овој фрагмент за животот и смртта на Ордан Михајлоски — Оцка, е даден исцрпен преглед на животот и воспитувањето од страна на Партијата и СКОЈ на средношколската младина во Прилеп, која во судбоносната 1941 г. се најде прва во редовите на првиот Прилепски партизански одред и ги положи своите млади животи за слободата на нова Југославија. Централна личност е Ордан Михајлоски — Оцка, олицетворение на младинец, член на СКОЈ и борец на Револуцијата („Стремеж“ бр. 1, год. XI, стр. 57—64).

Во истата рубрика, под наслов „Спомени за мајката и синот Узунови од Охрид“ од Марица Антонова, изнесени се спомени од нашето подалечно минато, од времето на создавањето и ширењето на национално-ослободител-

ното движење во Македонија, посебно дејноста на Организацијата во Охрид сред жените-учителки, учеството во движењето на мајката на Христо Узунов и дејноста на Христо Узунов како учител и револуционер во Охрид и Охридско. („Стремеж“ бр. 2 год. XI, стр. 58-63).

Во неколку продолженија на ова рубрика дадена е скица за биографијата на Киро Бајрамоски, од Љубен Ѓорѓиоски. Во ова скица авторот дава опширни преглед на револуционерниот пат на Киро Бајрамоски, работник од Прилеп, задоеен со револуционерни идеи во семејството, неговото учество во Револуцијата како партизан-борец, се до неговата трагична но херојска смрт во битолската болница, каде се самоубива по операцијата. Фатен е од полицијата ранет, таа го лекува за да го испитува, а тој не можејќи тоа да го поднесува се самоубива. . . . „Знаеше дека не го лекуваат за да му го спасат животот, туку да можат да го измачуваат.“ („Стремеж“ бр. 6, год. XI, стр. 49—56. 1965 год. и во „Стремеж“ бр. 1/66 год., XII год. стр. 41—46, „Стремеж“ бр. 2/66 год. (XII год. стр. 70—76).

Списанието „Стремеж“ од 1967 год. воведува една многу интересна рубрика „Народни кажувања“, која преку искажувања на постари луѓе, живо, непосредно и пластично изнесува сеќавања за тешкиот живот на поедини луѓе во регионот на Прилепско и Порече, за печалбарството. Овие искажувања се драгоцен историски податок за животот под турско ропство; тие даваат слика на социјалните услови на нашите луѓе во втората половина на XIX и почетокот на XX век. Во искажувањето под наслов „Америка колку до Присад“, забележани од Стојан Силјаноски, се раскажува за тешкиот гурбетски живот